

Näen sinut – Näin syntyi opas lapsen sukupuolen moninaisuuteen

Anu-Maija Kärjä

Anu-Maija Kärjä
medianomi (AMK), valokuvaaja (VAT)

anumaijakarja@gmail.com

Muisto sepaluksellisesta ja sinisävyisestä kalsaripuvusta liittyy omaan lapsuuteeni. Halusin saada sellaisen aivan ehdottomasti. Olin 6-vuotias ja äitini kanssa kahdestaan kaupassa tarkoituksenamme ostaa pyjama. Mutta minä halusin kalsaripuvun. Pitkän suostuttelun jälkeen päädyimme kompromissiin ja poistuimme kaupasta sinisen norppapyjaman kanssa. Menetteli se sekin. Seuraavaksi oli vuorossa prinsessavaihe, ja vuosien mittaan minusta tuli minä. Kuulostaa aivan luonnolliselta, kuten meidän jokaisen oma kasvutarina. Kirjoittamassani opaskirjassa annan äänen yhdeksälle erilaiselle kasvutarinalle vanhempien näkökulmasta kerrottuna.

Lapsi ilmaisee itseään monin eri tavoin, myös pukeutumalla ja samaistumalla. Jo aivan pieni lapsi saattaa ilmaista ajatuksen omasta sukupuolikokemuksestaan hyvinkin selkeästi. Vanhempien tarjoama mekko kiskotaan pois päältä ja barbit lentävät nurkkaan. Aina lapsen kokemus omasta sukupuolesta ei ole sitä, mitä se syntymätodistuksessa on. Jos kokemus ei ole pelkästään vaihe itsensä etsimisessä, puhutaan sukupuolidysforiasta tai sukupuoliristiriidasta.

Opaskirjaa kirjoittaessani sain kurkistaa translasten vanhempien arkeen, jossa he myötäelävät ja tukevat lapsiaan sekä raivaavat heille polkuja vielä kovin ymmärtämättömässä yhteiskunnassamme. He taistelevat jälkikasvunsa oikeudesta olla sitä, mitä he todella ovat ja yrittävät saada lapsilleen parasta mahdollista tukea ja apua. Yhtenä suurena

ongelmakohtana haastatteluissa nousi esille auttamattoman vanhentuneeksi ja ihmisoikeuksia rikkovaksi koettu translaki.

Alun perin kyse oli nettiartikkelista

Työskentelen tällä hetkellä kuntaviestijänä, mutta taustaltani olen terveystoimittaja. Minulla on työni puolesta etuoikeus kysyä ja olla utelias. Muutamia vuosia sitten, freelance-toimittajana työskennellessäni, pyysin kokemuksia Translasten ja -nuorten perheet ry:n jäseniltä silloisen em. järjestön puheenjohtajan **Riikka Aapalahden** välityksellä. Näitä kokemuksia kaipasin nettiartikkelia varten, jota kirjoitin terveysohjelma Akuutille. Vanhempien kertomat kokemukset lapsen sukupuoliristiriidasta hämmensivät. En ollut uskoa, kuinka epätasa-arvoinen yhteiskuntamme edelleen on sukupuolen moninaisuudelle. Tiesin siltä istumalta, että nämä kokemukset tulisi saada kirjoitetuksi ja koostetuksi kokonaisuudeksi. Näin kuka tahansa voisi ammentaa ymmärrystä sille, että sukupuolen kokemus on yksilöllinen ja ainutlaatuinen.

Työstämäni artikkelin taustatietona minulla oli vuoden 2018 alussa terveysohjelma Akuutin Taloustutkimuksella teettämä kysely. Kyselyn mukaan suurin osa, 71 prosenttia, suomalaisista hyväksyisi ja tukisi lastaan, jos tämä ilmoittaisi, ettei koe olevansa sitä sukupuolta, joka hänelle on syntymässä määritelty. Tuolloin tuoreen, joka toinen vuosi toistettavan kouluterveyskyselyn mukaan jopa viisi prosenttia suomalaisnuorista koki sukupuolensa muuksi kuin selkeästi tytöksi tai pojaksi. Tältä pohjalta lähdin työstämään artikkelia, jonka freelancerina työskennellessäni sain tehtäväkseni Yleisradion terveysaiheita tuottavan Akuutin toimituksesta.

Haastattelin artikkelia varten Transtukupisteen johtavaa sosiaalityöntekijää **Maarit Huuskaa**. Lisäksi laitoin Aapalahden kautta pyynnön yhdistystoiminnassa mukana oleville perheille: voisivatko he kirjoittaa kokemuksistaan minulle vaikkapa sähköpostitse. Kun seuraavana aamuna avasin työhuoneellani sähköpostin, en ollut uskoa silmiäni. Olin uskaltanut toivoa yhtä tai kahta yhteydenottoa, mutta sähköpostissa odottikin toistakymmentä pitkää viestiä. Niitä lukiessani ymmärsin, minkä asian äärellä oikeasti olin. Lastensa kasvurauhaa suojelevien vanhempien on haasteellista pitää lastensa puolia leimaamatta heitä. Toisaalta vanhentuneeksi ja syrjiväksi koetun translain päivittäminen ei etenisi eduskunnassa ilman sitä, että tietoa ja puhetta sukupuoli-identiteetin moninaisuudesta olisi enemmän.

"Uusille ihmisille yleensä kerron, että minulla on kaksi lasta, poika ja tyttö – transukupuolisuutta sen enempää esille tuomatta, sillä mitäpä sen muille ihmisille kuuluisikaan, mitä lapseni housujen sisällä on." (Transpojan äiti, s. 50).

Idea opaskirjasta syntyy

Artikkeli valmistui ja se julkaistiin. Juttua luettiin ja jaettiin mukavasti sosiaalisessa mediassa, mutta kirjeenvaihto vanhempien kanssa mietitytti edelleen: niin paljon jäi jutussa sanomatta ja kertomatta! Uusia yhteydenottoja tuli vielä artikkelin julkaisun jälkeenkin, myös kasvotusten. Eräs tuttava otti minua kädestä kiinni sattumalta tavattuamme ja pyysi vedet silmissä, että kirjoittaisin aiheesta lisää. Tilaisuus kirjoittamiselle avautui lopulta seuraavan vuoden syksyllä, kun aloittelin journalismin opintoihini liittyvää opinnäytetyötä. Opinnäytetyön produktio-osana kirja olisi hyvinkin mahdollista toteuttaa painovalmiiseen muotoon.

Opaskirjaa varten haastattelin tarkemmin yhdeksää perhettä, jotka olivat ottaneet minuun yhteyttä. Osan kanssa juttelimme puhelimitse, toiset halusivat vastata kysymyksiini mieluummin sähköpostitse. Mukaan valikoitui perheitä, joissa lasten elämäntilanteet vaihtelivat: Lapset olivat eri-ikäisiä ja joissakin tapauksissa matka omaksi koettuun sukupuoli-identiteetin oli pidemmällä kuin toisissa. Osa perheistä asui pääkaupunkiseudulla, toiset elivät arkeaan pienemmiltä paikkakunnilla. Halusin ehdottomasti mukaan kokemuksia myös niiltä, joille esimerkiksi vertaistapaamiset eivät etäisyyksien vuoksi olleet mahdollisia. Osa harkitsi muuttoa pääkaupunkiseudulle saadakseen tukea lapselleen ja samalla myös koko perheelle. Toiset puolestaan pohtivat muuttoa ulkomaille, jossa lainsäädäntö mahdollistaisi paremmin blokkerihoidon antamisen.

Asiantuntijapuheenvuoroja kirjaan olin alun pitäen suunnitellut kaikkiaan kolme. Halusin pyytää mukaan jo artikkelissakin mukana olleen Maarit Huuskan. Lisäksi otin yhteyttä Väestöliitossa tuolloin toimineeseen psykologi **Suvi Laruun** sekä lääkäri **Mika Venholaan**, jota olin aiemmin haastatellut intersukupuolisuuteen liittyen. Kaikki kolme pitivät kirjan aiheita tärkeinä ja suhtautuivat aiheeseen innostuneen kiinnostuneesti. Aikatauluhaasteiden vuoksi Venholan osuutta en kirjaan kuitenkaan harmikseni saanut, mutta Huuskalta ja Larulta sain tukevat tietopaketit. Ne avaisivat perheiden kertomia kokemuksia vielä hieman laajemmasta ja toisaalta myös objektiivisemmasta näkökulmasta. Kirjaa olisi mahdollista lukea sekä sieltä täältä että alusta loppuun yhtenä kokonaisuutena. Teksteistä esiin nouseva termistö kaipasi myös oman osuutensa lukukokemuksen helpottamiseksi. Sukupuolen moninaisuuden sanasto löysi paikkansa kirjan lopusta, josta se löytyisi helposti silmäiltäväksi aina tarpeen tullen.

Pois lokeroista – tilaa sukupuolikokemukselle ja sen ilmaisemiselle

Yhteiskunnassamme yllättävän moni asia perustuu aivan huomaamattamme sukupuolilokerointiin, jonka huomasi jo ensimmäisiä perheiden kokemuksia kuunnellessani. Oletamme automaattisesti esimerkiksi nimen perusteella ihmisen sukupuoliroolin emmekä ota huomioon sitä, mikä on hänen oma kokemuksensa.

Pelkästään jo ihmisen nimi ohjaa meitä asettamaan henkilön jompaankumpaan sukupuolirooliin.

Maarit Huuska kirjoittaa (s. 12–19), että myös ne lapset, jotka kokevat syntymässä määritellyn sukupuolen omakseen, saattavat poiketa hyvin paljon sukupuolinormeista. Esimerkiksi tyttö voi olla maskuliininen, poika feminiininen tai ihminen saattaa olla androgyyni. Joillakin lapsilla, nuorilla tai aikuisilla, voi olla tarve ilmentää kokemustaan vaihtelemalla sukupuoliroolia työstä pojaksi ja päinvastoin.

Maarit Huuskan mukaan sukupuoliristiriita lapsella tarkoittaa sitä, että lapsi kokee kehollista tai sosiaalista ahdistusta siitä, että hänen sukupuolensa ei vastaa syntymässä hänelle määriteltyä sukupuolta. Lapsen sukupuoliristiriita voi tulla esiin jo 2–3 vuoden iässä. Lapsi voi silloin ilmaista sukupuolisamastumistaan toiminnallisesti, sanallisesti tai oireiden kielellä siten, että lapsella on selvästi paha olla. Pientä lasta voi suojata ristiriidassa esimerkiksi maaginen ajattelu. Lapsi voi vaikkapa toivoa, että hänen kehonsa muuttuisi vielä itsekseen sen kokemuksen mukaiseksi, minkä lapsi kokee omakseen.

Ei-binäärinen lapsi eli lapsi, joka ei tunne sen enempää tyttö- kuin poikasukupuolta omakseen, voi kuvitella, etteivät muutkaan ihmiset oikeasti koe sukupuolta todelliseksi. Lapsilla voi olla myös vaihtelevia mielikuvitussamastumisia. Lapsen kasvaessa hän joutuu luopumaan suojaavista ajatuksistaan ja kohtaamaan sukupuoliristiriitansa. Hän voi alkaa kokea painetta ja jännitystä sukupuoleen liittyen.

”Yhdessä olemme tutustuneet siihen, että sukupuoli ei synny siitä, miltä ihminen näyttää tai millaiseksi muut häntä luulevat, vaan sen voi tietään vain itse sisällään – ei kukaan muu.”
(Transtytön äiti, s. 34).

Tästäkin syystä perheen tuki on avainasemassa. Itse pohdin kirjaa kirjoittaessani sitä, miltä minusta tuntuisi mennä uimahallissa minulle väärään pukuhuoneeseen tai valitsemaan julkisella paikalla sukupuoliroolitetun wc:n toisin kuin olen sen tottunut tekemään. Perheet kertovat tilanteista, joissa lapsen bussi- tai kirjastokorttia voidaan epäillä varastetuiksi, kun lapsen pukeutuminen ei vastaakaan sitä, mitä kortissa oleva nimi antaisi olettaa. Translapselle näitä paineisia tilanteita tulee vastaan jatkuvasti.

Huuska muistuttaa, että vanhemmat ovat yleensä valmistautumattomia siihen, että heidän lapsensa eivät identifioitu syntymässä määriteltyyn sukupuoleen tai ovat sukupuoleltaan joustavia ja vaihtelevia. Joidenkin vanhempien on helppo kohdata ja ymmärtää lastaan intuitiivisesti, vaikka he eivät aiemmin olisi tietoisesti kohdanneet sukupuolen moninaisuutta. Toisille sopeutuminen vaatii enemmän aikaa ja prosessi on haastavampi.

Kun tyttö kokee itsensä pojaksi tai poika tytöksi, on vanhemman tärkein tehtävä suhtautua lapsen pohdintaan kaikella vakavuudella. Oli kyse sitten ohimenevästä sukupuoli-identiteetin pohdinnasta tai pysyvästä kokemuksesta, voi aikuinen turvata lapsen maailman rakastamalla tätä varauksetta.

Vanhempi voi tukea lastaan kuuntelemalla lasta ja tutustumalla lapsen sisäiseen maailmaan ja huoliin. Lapsen sukupuoli-identiteettiä ja itseymmärrystä tulee kuitenkin kunnioittaa. Tämä ei tarkoita, etteikö vanhempi voisi ottaa huomioon sitä, että lapsen kasvusuuntaa ei aina varmuudella tiedetä, Huuska pohtii kirjassa.

Vanhempi voi pitää mielessään erilaisia vaihtoehtoja siitä, mihin suuntaan lapsen sukupuoli-identiteetti tulevaisuudessa kehittyy. Silloin hän pystyy hyväksymään erilaiset mahdollisuudet ja antamaan lapselle tilaa tutkia omaa sukupuoltaan, sukupuoli-ilmaisua ja -identiteettiä.

Suurimmat käytännön haasteet liittyvät haastattelujeni perusteella teini-ikään, jolloin sukupuoliristiriitaa kokeva nuori huomaa, että hänen kehonsa on muuttumassa entistä enemmän ei-toivottuun suuntaan. Rintojen kasvaminen voi olla niin iso kriisi, että lapsi yrittää helpottaa oloaan esimerkiksi viiltelemällä; nuoreksi naiseksi itsensä kokevalle parran kasvaminen tuntuu ahdistavalta. Murrosikää olisi mahdollista viivästyttää lääkkeillä, mutta sitä ei käytännössä tehdä. Laki mahdollistaa blokkerihoidon myös meillä Suomessa, mutta käytännössä sitä ei anneta riittävän ajoissa. Taustalla ovat luultavasti lääkitykseen liittyvät riskit. Murrosikää viivästyttävän blokkerihoidon oikea-aikainen toteutuminen näyttääkin olevan maassamme suuri haaste, johon moni vanhempi toivoo muutosta.

Huuska (s. 17) kirjoittaa: "Vanhemmalla on lupa vahvistaa oman lapsensa sukupuoli-identiteettiä, kuten useimmat muutkin vanhemmat tekevät oman lapsensa kohdalla. Silloin sukupuolinormeista erottuva lapsi saa samoja hyötyjä kuin toiset lapset eli kokemuksen nähdyn ja arvostetun tulemisesta sukupuoleensa. Vanhempi voi keskittyä iloitsemaan lapsestaan ja siihen, että lapsen elämä olisi tällä hetkellä mahdollisimman onnellista. On tärkeää, ettei koko perhe ole jatkuvassa hälytysvalmiudessa lapsen sukupuoliristiriidan takia."

Perheet ajattelemattomien kysymysten äärellä

Haastatteluja tehdessäni asetuin välillä työroolini ulkopuolelle. Huomasin pohtivani lapsuuden ja norppapyyjamakokemuksen lisäksi myös rooliani äitinä. Olenko osannut antaa omille lapsilleni vapauden ilmaista itseään juuri sellaisina kuin he ovat? Huomaamattani olen varmasti tuputtanut heille opitusti tietynlaisia leikkikaluja ja vaatteita. Silti ärsyynnyin kirjaprojektini herättämistä ajattelemattomista heitoista, joissa lasten kokemuksia vähäteltiin tyyliin: "Höpöhöpö. Annetaan tyttöjen olla tyttöjä ja poikien poikia."

Kun tällaisen lauseen kuulee terveydenhoitajana työskentelevän suusta, tietää todellakin olevansa sellaisen asian äärellä, josta pitää kirjoittaa. "Mitä, jos annettaisiinkin lasten olla omia itsejään", vastasin kiukkua niellen ja olin hetken haastattelemieni vanhempien nahoissa. Se, että joutuu asettumaan jatkuvasti puolustuskannalle, on perheissä arkea.

Parisuhdekeskus Katajan toiminnanjohtajana työskentelevä psykologi Suvi Laru (s. 8–11) antaa oppaassa sydänlämpöiset neuvot vanhemmille: kaikki tunteet ovat sallittuja myös vanhemmille, mutta hän korostaa Huuskan tavoin, ettei lapsen kokemusta tule kyseenalaistaa. Laru nostaa opaskirjassa esiin seksuaali- ja kehotunnekasvatuksen ja turvataitojen merkityksen. Ne ovat tärkeitä jokaisen lapsen ja nuoren oikeuksia, ihmisoikeuksia, hän muistuttaa.

”Sydäntä riipii ajatella, että tämä se sama maailma, jossa tyttäreni joutuu tietään tekemään ja kohtaamaan näitä epäreiluja reaktioita pyrkiessään elämään normaalia elämää toisia sen kummemmin häiritsemättä.” (Transtytön äiti, s. 36).

Kuva: Unsplash.com

Erilaisuuden ja moninaisuuden hyväksyminen sekä ymmärtäminen osana ihmisyyttä tulisikin olla näkyvää aivan kaikkialla, kuten kansallisissa linjauksissa ja koulutusjärjestelmässämme. Tieto lisääntyy vain kirjoittamalla, keskustelemalla ja toimimalla. Tässä tärkeää roolia näyttölee myös kolmas sektori. Laru muistuttaakin, että on äärettömän tärkeää huomioida jatkossa jo tehty tärkeä kolmannen sektorin työ tietoisuuden lisäämisessä ja konkreettisena toimijana. Tarvitaan lisäksi yksityisen ja julkisen sektorin saumatonta yhteistyötä.

Larun (s.10) mukaan lapsen tukeminen on hänen näkökulmastaan aivan erityisen tärkeää: ”Vanhempana saat olla hämmentynyt, mutta ne tunteet käsittelet toisten aikuisten kanssa. Saatat kokea pelkoa, surua, häpeää ja jopa vihaa: miksi kaikki ei voi mennä tavanomaisesti tai tuleeko minusta koskaan vaikkapa isovanhempaa? Toisaalta voit kokea myös iloa ja

helpotusta siitä, että olet jollain tasolla asian jo tunnistanut tai aavistanut, muttet kuitenkaan ole tiennyt mistä on kyse. Voit myös pohtia, että miten upeaa onkaan, että lapsi tuntee itsensä näin hyvin!”

Laru kannustaa kirjassa myös tiedostamaan, että vanhemmille uuteen sopeutuminen vie aikaa: ”Tunnustele rauhassa, miltä minusta tuntuu ja toisaalta, mikä minulle antaa tukea. Vanhemman rooli lapsen ja ympäröivän maailman välissä on toimia välillä iskunvaimentajana. Lapsi saattaa joutua kokemaan maailmassa pettymyksiä ja ulkopuolisuuden tunteita, mutta voit auttaa ympäristöä ymmärtämään, että olemme kaikki ihmisinä ja kehoissamme erilaisia, ainutlaatuisia mutta upeita!”

Tämän vuoksi kirja on myös kirjoitettu: jotta perheet saisivat jakaa kokemuksiaan niille vanhemmille, joilla voi olla edessään hämmentäväkin matka lapsen sukupuoli-identiteetin löytämisessä. Kirjan tarjoamasta tiedosta ja yksittäisistä kokemuksista toivon olevan apua niin päiväkodeissa, kouluissa kuin läheisten, verkostojen, sukulaisten ja naapureidenkin keskuudessa. Vanhemman tehtävä on auttaa lasta kasvamaan omaksi itsekseen.

Kuinka kuvitin kirjan?

Opaskirjan sisältö ei ole kevein mahdollinen, joten jo pelkästään lukukokemuksen rytmittämisen näkökulmasta siihen tarvittaisiin sopivat kuvat. Miltä translapsi näyttää? Ja kuinka kuvittaisin opaskirjan mahdollisimman oikein niin, että se tukisi parhaalla mahdollisella tavalla sisältöä? Tähän kysymykseen sain tilaisuuden paneutua opintojeni puitteissa.

Alkuperäinen haaveeni oli ottaa kuvat itse, sillä olin samoihin aikoihin viimeistelemässä valokuvaajan ammattitutkintoa. Valokuvat tuntuivat muutenkin alusta asti sopivimmalta visuaalisen ilmeen toteutustavalta. Lopulta aikataulupaineen vuoksi kirjan kuvitus rakentui omien otosteni lisäksi valikoimistani kuvapankkikuvista.

Opinnäytetyöhön liittyvässä tutkielmassani selvitin kuvapankkikuvista semioottisen analyysin avulla, millainen kuva piirtyy translapsesta. Laadullisen ja tulkitsevan analyysin avulla voisin pohtia kuvien yhtäläisyyksiä ja toisaalta haastaa oman valintaprosessini: kertovatko kuvat samaa tarinaa kuin haastattelemani vanhemmat? Tai korostuuko kuvissa stereotyyppioita, joiden toistamista kirjassani haluaisin välttää? Kuvien tulkintaa lähestyin semiotiikan tutkimuksen eli merkkien maailmaa ja visuaalista kulttuuria käsittelevien teosten kautta. Työni tietoperustan kokosin teoksista, joissa pohdittiin sukupuolen moninaisuutta, tasa-arvoa suomalaisessa koulussa, feminiinisyyttä ja maskuliinisuutta sekä sukupuoli-identiteetin muodostumista.

Kuva-aineiston keräsin kahdesta tunnetusta kuvapankista käyttäen hakusanoja ’transgender girl’ ja ’transgender boy’. Työssäni analysoin kaikkiaan 40 kuvaa kysymyspatteriston avulla. Millainen kuva translapsesta kuvapankkikuvien perusteella lopulta piirtyi: Lapsi on useimmiten kuvassa yksin ja hän ei katso kameraan eikä myöskään

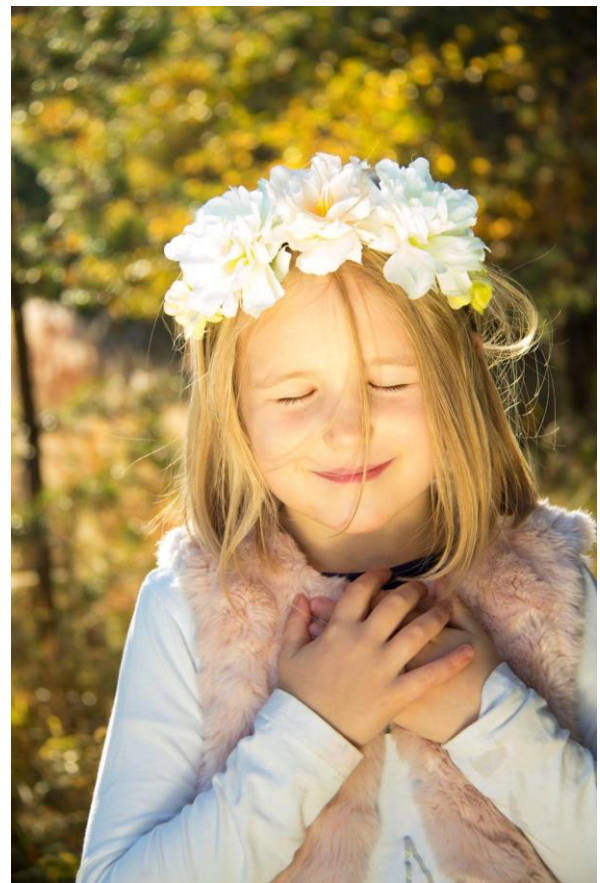
hymyile. Hänet tunnistaa tytöksi tai pojaksi ja hän on myös yksilötasolla tunnistettavissa eli ei-anonyymi.

Yksittäinen valokuva representoi aina yksittäisen valokuvaajan näkemystä aiheesta. Kuvapankkien valikoima puolestaan on laaja ja kuvan valintaprosessi yksilöllinen. Tämän prosessin taustalla on aina kulttuurinen viitekehys. Journalistina näenkin äärimmäisen mielenkiintoisena ja tärkeänä, että kuvaaja tai kuvaa käyttävä pohtii, millaisia merkityksiä hänen ottamallaan tai valitsemallaan kuvalla on katsojan näkökulmasta.

”Kukaan ei ole häneen ajatusta istuttanut, eikä hän ole sitä itsekään valinnut: tämä on ainoa tapa hänelle elää elämäänsä.” (Transtytön äiti, s. 35).

Valitsin teokseeni kuvia eri-ikäisistä lapsista, joiden kasvoilta voi lukea monenlaisia tunteita. Useimmissa kuvissa lapset ja nuoret ovat yksin, mutta kuva ei kerro välttämättä yksinäisyydestä. Yhdessä kuvassa laskeva aurinko valaisee nauravan kiharatukkaisen nuoren:

Valitsin teokseeni kuvia eri-ikäisistä lapsista, joiden kasvoilta voi lukea monenlaisia tunteita. Useimmissa kuvissa lapset ja nuoret ovat yksin, mutta kuva ei kerro välttämättä yksinäisyydestä. Yhdessä kuvassa laskeva aurinko valaisee nauravan kiharatukkaisen nuoren: Hän pyyhkii kasvoiltaan tuulen tuivertamia suortuvia. Toisessa kuvassa lapsen päässä on kaunis kukkapanta ja hänen kasvoillaan on herttainen, haaveileva hymy. Hän on sulkenut silmänsä ja pitää pieniä käsiään sydämellään. Kepeä ja keijumainen tunnelma muuttuu koko aukeaman kuvaksi synkästä metsästä, johon kuitenkin siivilöityy valo. Luontoteeman koin tärkeäksi kuvituselementiksi läpi kirjan: vuodenajat, kasvu ja muutoshan ovat läsnä kaikessa, mikä meitä ja elämäämme ympäröivät.

Kuva: Anu-Maija Kärjä

Yhdessä kuvassa nuori katsoo haastavasti suoraan kameraan. Katsekontakti pysäyttää ja puhuttelee, houkuttelee keskustelemaan sekä kohtaamaan. Mitä ajatuksia lukijassa herää, kun muutaman vuoden ikäinen lapsi on hellästi huolehtivan äitinsä käsivarsilla heinäpellon ympäröimänä tai nuori nauraa valloittavasti hymyillen ystävälleen?

Kuva: Unsplash.com

Kannen kuvassa tunnelma on suorastaan dramaattinen. Lapsi on pukeutunut punaiseen mekkoon ja nojaa kädet ylös ojennettuina tummaan heijastavaan pintaan ikään kuin itseään etsien.

Kirjan otsikko kuitenkin tuo tunnelmaan helpotusta – se on kuin vanhemman kuiskaus lapselle: “Näen sinut.”

Kuva: Unsplash.com

Tarkoitukseni on kertoa kuvituksella kasvun kaikista vaiheista, koko elämän kirjosta. Pienen paneutumisen kautta löysin myös yksinkertaisen vastauksen siihen, miltä translapsi näyttää: ihan tavalliselta lapselta tietenkin!

Kuva: Anu-Maija Kärjä

Uusi laki - askel kohti tasa-arvoisempaa yhteiskuntaa

Lopulta kirja oli kuvituksineen ja sanastoineen hienosäätöä vaille valmis. Syksyllä 2019 olin lähettänyt muutamaan kustantamoon kirjan käsikirjoituksen, mutta vastakaikua en saanut. Lopulta ensimmäinen painos ja versio julkaistiin siten, että Translasten ja -nuorten perheet ry. osti minulta oikeudet pieneen painosmäärään. Näin sain maksettua taitto-ohjelman kuukausikulut, junaliput ja muut juoksevat kulut, joita kirjan tekemisen yhteydessä oli syntynyt. Yhdistyksen puheenjohtajaksi oli vaihtunut **Milla Kissaniiitty**, jonka avulla oppaan ensipainos näki päivänvalon. Se postitettiin hallituspuolueiden kansanedustajille kesällä 2020.

Ilman Kissaniiittyä ja yhdistysyhteistyötä toista painosta, joka tuli markkinoille omakustanteisena syksyllä 2021, ei olisi koskaan syntynyt. Kirjan sai nimekseen Näen sinut - Opas lapsen sukupuolen moninaisuuteen. Nimen kirja on saanut yhdistyksen #NÄENSINUT-kampanjan mukaisesti. Koronan vuoksi kirjan julkistamistilaisuus siirtyi niin pitkälle, että en enää kokenut sen järjestämistä tarkoituksenmukaisena. Tärkeintä oli,

että perheiden kokemukset oli saatu kirjoihin ja kansiin sekä myös e-kirjana verkkokauppoihin.

Vanhemmat jäävät kirjaa varten tekemieni haastattelujen perusteella yhteiskunnassamme kovin yksin. Terveystieteiden henkilökunnan tarjoama apu on vaihtelevaa ja päiväkotien sekä koulujen ammattikasvattajat ovat hämillään, vaikka heillä olisi hyvä olla tietotaitoa vanhempien tukemiseen ja ennen kaikkea lapsen arjen turvaamiseen yksilönä ilman oletusarvoista sukupuolilokerointia. Sukupuolen moninaisuuden luonnollistamisessa avainasemassa ovat perheiden lisäksi aivan kaikki kasvatuskumppanit ja koko yhteiskunta. Tähän saakka yhteiskuntaa on ohjannut vanhentunut translaki.

”Sydäntä riipii ajatella, että tämä on se sama maailma, jossa tyttärenti joutuu tietään tekemään ja kohtaamaan näitä epäreiluja reaktioita pyrkiessään elämään normaalia elämää toisia sen kummemmin häiritsemättä.” (Transtytön äiti, s. 36).

Uusi translaki, joka vastikään hyväksyttiin eduskunnassa äänin 113–69, perustuu ajatukseen, että sukupuoli-identiteetti on itsemäärätelyasia. 1.3.2023 voimaan astuvan sukupuolen vahvistamista säätelevän lain mukaan täysi-ikäinen henkilö voidaan vahvistaa toiseen sukupuoleen kuuluvaksi. Vaatimus lisääntymiskyvyttömyydestä poistetaan ja lääketieteelliset hoidot eriytetään juridisen sukupuolen korjauksesta. Samalla eduskunta hyväksyi mietinnön, jonka mukaan valtioneuvosto jatkaa säädösmuutosten arviointia ja valmistelua alaikäisten itsemääräämisoikeuden osalta, mikä tarkoittaa sitä, että lain valmistelun aikana esiin tuodut lapsen oikeuksien näkökulmat tulisi huomioida.

Opas lapsen sukupuolen moninaisuuteen ei niinkään ole tietokirja, vaan yhdeksän suomalaisen perheen kokemuksia esittelevä teos. Huuskan ja Larun asiantuntijapuheenvuorot sekä sukupuolen moninaisuuden sanasto antavat eväitä arjen tilanteiden kohtaamiseen ja niistä keskustelemiseen asioiden oikeilla nimillä. Toivon, että opas voi tarjota lukijalleen myös matkan oman sukupuoli-identiteetin tutkiskeluun. Sitä se oli jossain määrin ainakin kirjoittajalleen! Olen myös pohtinut, mitä ajatuksia tämän artikkelin alussa kertamani kauppareissu nyt jo edesmenneessä äidissäni herätti, ja miksi sepaluksellinen kalsaripuku jäi toiveistani huolimatta ostamatta? Muistelin tapausta hänelle lukioikäisenä ja sain seuraavana jouluna yllätyslahjaksi pitkät kalsarit sepaluksen kera. Pienillä asioilla on merkitystä, jotta meistä voi kasvaa ja kehittyä juuri sellaisia kuin olemme.

Lähteet:

Kärjä, A. (2018). *Äiti, kunpa minulle kasvaisi pippeli – yli 70 prosenttia suomalaisista hyväksyisi lapsensa transsukupuolisuuden*. Ylen artikkeli luettavissa osoitteessa <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2018/02/27/aiti-kunpa-minulle-kasvaisi-pippeli-yli-70-prosenttia-suomalaisista-hyvaksyisi>

Kärjä, A. (2019). *Translapsi on usein yksin eikä hymyile – Semioottinen analyysi kuvapankki-
kuvien transtytöistä ja -pojista*. Opinnäytetyö luettavissa osoitteessa

<https://www.theseus.fi/handle/10024/264021>

Kärjä, A. (2021). *Näen sinut – Opas lapsen sukupuolen moninaisuuteen*. Books on Demand.

Lisätietoa:

Translain eteneminen eduskunnassa, luettavissa osoitteessa

https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/KasittelytiedotValtiopaivaasia/Sivut/HE_189+2022.aspx

Kuva: Unsplash.com